

WALERIJ KOPIJKA, OŁENA CHYLKO
Kijowski Narodowy Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki

UKRAINA W PROCESACH INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ I EUROAZJATYCKIEJ

Ukraina we współczesnych uwarunkowaniach geopolitycznych

Współczesne zewnątrzpolityczne pozycjonowanie Ukrainy odbywa się w warunkach turbulencji geopolitycznych i przekonfigurowania regionalnego systemu stosunków międzynarodowych. Licząc począwszy od momentu upadku dwubiegunowego podziału świata, można stwierdzić, iż nareszcie doszło do pewnego logicznego zakończenia procesu przebudowy przestrzeni europejskiej. Na dzień dzisiejszy pozostaje ona podzielona na kilka stref. Dwie z nich objęte są procesami integracyjnymi, w których trakcie wykrystalizowały się dwa kluczowe na kontynencie ośrodki siły – Unia Europejska (UE) i Federacja Rosyjska (FR).

Na skutek kilku fal rozszerzenia w ostatnich dwudziestu latach, UE poszerzyła się do 27 państw, i pewnie w ciągu najbliższych lat liczba ta jeszcze zwiększy się o kilka krajów bałkańskich, po czym w procesie rozszerzenia zapewne nastąpi pauza. Procesy integracyjne na obszarze euroazjatyckim (który w danym konkretnym artykule będzie postrzegany w wąskim rozumieniu – jako obszar postradziecki) odbywają się z inicjatywy Rosji i mają jakościowo odmienny charakter od procesu integracyjnego w ramach Unii.

Zatem, wskutek rozszerzenia się UE na Wschód oraz zewnątrzpolitycznych inicjatyw Rosji, na przestrzeni postradzieckiej, pomiędzy tymi dwoma podmiotami, ostatecznie ukształtował się obszar wspólnych interesów strategicznych, na którym znajdują się Ukraina, Białoruś i Mołdawia – kraje, które nie są uczestnikami żadnego ugrupowania integracyjnego. Obszar ten otrzymał nazwę „wspólnego sąsiedztwa” („shared neighbourhood”).

Krystalizacja samego określenia „wspólne sąsiedztwo” świadczy o uświadomieniu sobie przez oba podmioty – UE oraz Rosję – istnienia obszaru, na którym mają one strategiczne interesy i na który mają zamiar oddziaływać. Dla Ukrainy może to oznaczać, z jednej strony odgrywanie roli przedmiotu konkurencji wspomnianych podmiotów, z innej zaś, możliwość wykorzystania takiego stanu rzeczy dla osiągnięcia własnych pragmatycznych celów.

Ukraina jest jednym z niewielu krajów postradzieckich, który utkwiał na przejściowym etapie okresu postbipolarnego. W sensie geopolitycznym Ukraina – potężne państwo regionalne – okazała się ściśnięta na międzysystemowych peryferiach pomiędzy dwoma większymi ośrodkami siły – UE i Rosją, które wywierają na nią znaczący wpływ.

Większość krajów Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW) miała bardziej korzystne uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne dla przyspieszonego odnalezienia optymalnego modelu politycznego i gospodarczego rozwoju oraz wektora geopolitycznego. Większość z nich przystąpiło do UE i NATO, Białoruś weszła do ugrupowań integracyjnych rozwijających się na obszarze euroazjatyckim.

Poszukiwanie przez Ukrainę własnej tożsamości oraz optymalnego modelu rozwoju nieco przeciągnęło się w czasie ze względu na skomplikowane wewnętrzne procesy społeczne i kulturalne, oraz osobliwości koniunktury zewnątrzpolitycznej. Nie służyła również szybkiemu określeniu własnej drogi rozwoju waga geopolityczna oraz – na różnych etapach – potencjał wojskowy, demograficzny, czy ekonomiczny kraju.

W relacjach z krajami obszaru postradzieckiego Unia obrała strategię „zbliżenia długoterminowego”, która zakłada rozszerzenie i pogłębienie współpracy poprzez wcielenie do ustawodawstwa narodowego *acquis communautaire*. W charakterze narzędzi służących osiągnięciu zbliżenia wystąpiły umowy o partnerstwie i współpracy, Europejska Polityka Sąsiedztwa (EPS), Program „Partnerstwa Wschodniego” (PW), umowy stowarzyszeniowe. Wypada jednak stwierdzić, iż zarówno EPS, jak i PW nie stały się przejawem czytelnej, konsekwentnej strategii unijnej wobec Ukrainy. Nie są to nawet projekty dwustronne. Jest to ogólna, utilitarna strategia UE wobec swoich sąsiadów, i to nie tylko tych wschodnich, która ma na celu zabezpieczenie Unii przed zagrożeniami i wyzwaniem płynącymi z terenów krajów sąsiedzkich.

Pragnąc utrwalić swoje przywództwo na obszarze postradzieckim, Rosja podtrzymuje tradycyjne więzi, które się ukształtowały na przestrzeni byłego Związku Radzieckiego (ZSRR), pobudzając tworzenie na ich podstawie nowych gospodarczych i politycznych ugrupowań z udziałem krajów, które znalazły się poza zasięgiem procesów eurointegracyjnych. Rosja rozszerza swoje „pole siłowe” na obszarze postradzieckim poprzez takie mechanizmy integracyjne jak Euroazjatycka

Wspólnota Gospodarcza, Unia Celna oraz Unia Euroazjatycka i Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym, które mają na celu integrację gospodarczą (m. in. w dziedzinie walutowo-finansowej i celnej), polityczną oraz w sferze bezpieczeństwa (kwestie nielegalnej migracji, przestępczości transgranicznej, zwalczania terroryzmu).

Procesy integracyjne na obszarze europejskim i postradzieckim z punktu widzenia Ukrainy

W warunkach globalizacji procesy integracyjne są jedną z decydujących tendencji rozwoju współczesnego świata i jednym z najskuteczniejszych instrumentów kierowania procesami globalnymi. Jednak nie każdy proces integracyjny może spełniać takie funkcje i zapewniać swoim uczestnikom odpowiednie narzędzia wpływu.

Zobaczmy, jakie cechy mają europejski oraz euroazjatycki procesy integracyjne i czy spełniają one swoje funkcje w kontekście oczekiwań Ukrainy.

1. *Funkcjonalne podejście* do tworzenia i funkcjonowania ugrupowania integracyjnego. Jego pojawienie się musi być podyktowane palącymi gospodarczymi, politycznymi potrzebami czasu bądź też problemami z zakresu bezpieczeństwa. UE tworzono w okresie powojennym zarówno w celu zapewnienia bezpieczeństwa, jak i ożywienia gospodarczego. Z czasem państwa członkowskie zaczęły postrzegać integrację jako narzędzie przyspieszenia reform strukturalnych w gospodarce, zwiększenia udziału w gospodarce światowej i wzmocnienia potencjału w warunkach globalnej rywalizacji. Efekt synergiczny funkcjonowania Unii potrafił dać jej uczestnikom znacznie więcej, niż wyniosłaby suma ich poszczególnych potencjałów gospodarczych oraz w zakresie bezpieczeństwa. Pokojowe współlistnienie wszystkich członków ugrupowania integracyjnego w ramach UE, bazujące na zasadzie współzależności, zapewniło jego uczestnikom pewne gwarancje bezpieczeństwa i stabilność rozwoju politycznego oraz gospodarczego.

Ugrupowania integracyjne na obszarze postradzieckim oraz, ujmując rzecz szerzej, euroazjatyckim, są dzisiaj budowane raczej na podstawie podejścia ideologicznego, w którym dążenie do wspólnego rozwiązywania problemów, czy też wspólnego reagowania na zagrożenia, odgrywa rolę drugorzędną. Funkcjonalne mechanizmy działalności tych organizacji znajdują się dzisiaj dopiero na etapie kształtowania się.

Ukraina postrzega integrację europejską jako potencjalny bodziec do modernizacji jej gospodarki, wdrożenia wysokich standardów socjalnych i w pewnej

mierze instrument gwarancji jej bezpieczeństwa narodowego¹. Traktat lizboński daje podstawę do stwierdzenia, że integracja europejska będzie się pogłębiać, m. in. w kierunku formowania sojuszu obronnego.

2. *Legitymność i atrakcyjność* istniejących mechanizmów integracyjnych. Z całą pewnością, skuteczność ugrupowania integracyjnego zależy od możliwości rzeczywistego udziału uczestników w podejmowaniu decyzji i ich wpływu na kierowanie ugrupowaniem. Struktury oraz instytucje centralne UE ciągle ewoluują w celu znalezienia maksymalnego konsensusu i optymalnego sposobu podejmowania optymalnych decyzji w każdej kwestii. Atrakcyjność europejskiego modelu integracyjnego jest uwarunkowana zdolnością, aczkolwiek niedoskonałą, dołączenia i znalezienia kompromisów pomiędzy interesami narodowymi i ponadnarodowymi (jaskrawym przykładem jest tu Polska, która w trakcie dyskusji nad ratyfikacją Traktatu Lizbońskiego obroniła własną wersję systemu głosowania w centralnych organach UE).

Funkcjonowanie struktur na obszarze euroazjatyckim odbywa się według nieco innego scenariusza. Kluczową rolę strukturyzującą oraz formującą system w procesach integracyjnych na obszarze postradzieckim odgrywa Rosja, która ma tutaj szczególne interesy strategiczne. Czynnikiem ten ma kluczowe znaczenie dla poczynań w zakresie polityki zagranicznej wszystkich innych uczestników. Interesy FR wobec podmiotów przestrzeni są determinowane przez strategię kształtowania euroazjatyckiego „pola siłowego”, rozszerzenia wpływów Rosji wzdłuż jej granic, poprzez realizację projektów ponadnarodowych na obszarze postradzieckim, jak również bezpośrednią obecność polityczną, gospodarczą, wojskową, informacyjną.

Jak zauważa przewodniczący Centrum Carnegie w Moskwie Dmitrij Trenin, „inicjatywy integracyjne Rosji na obszarze postradzieckim często są interpretowane jako próba narzucenia swojej dominacji słabym krajom, w odróżnieniu od naturalnego i legitymizowanego przewodnictwa Zachodu, promowanego przy pomocy tworzonych przez niego struktur międzynarodowych”².

Istotne jest, iż Moskwa postrzega procesy integracyjne na obszarze postradzieckim, i w ogóle euroazjatyckim, z punktu widzenia wzmocnienia własnej pozycji na arenie światowej. I tak, zgodnie z wypowiedzią W. Putina, cel powołania Unii Euroazjatyckiej jest następujący: „Proponujemy model potężnego ugrupowania ponadnarodowego, zdolnego do zostania jednym z biegunów

¹ *Modernizacja Ukrainy – nasz strategiczny wybór. Szczoriczne Posłannia Prezydenta Ukrainy do Werhownoji Rady Ukrainy*, Nacjonalny Instytut strategicznych doslidzeń, Kyjiw 2011, http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Poslannya_2011-96a56.pdf (15 IX 2012).

² D. W. Trenin, *Odinocznoje plawanije*, pod red. D. W. Trenina, Moskowskoj Centr Karnegi, Moskwa 2009, s. 11, http://carnegieendowment.org/files/Trenin_Solo_voyage.pdf (10 VIII 2012).

współczesnego świata i odgrywania przy tym roli skutecznego *łącznika* pomiędzy Europą i dynamicznym regionem Azji i Pacyfiku”³.

3. W kontekście powyższego zrozumią staje się *zasada równoprawności* wszystkich uczestników ugrupowania integracyjnego. Oczywiście w UE na przestrzeni ostatnich lat również nasila się tendencja do zwiększenia wagi politycznej i gospodarczej, a więc i wpływu, oraz presji ze strony takich potęg eurointegracyjnych jak Niemcy i Francja. Jednakże mechanizmy oddziaływania na razie pozwalają innym uczestnikom bronić swoich pozycji. Czy ma zastosowanie zasada równoprawności na obszarze postradzieckim? Tutaj oczywiście dominuje Rosja, która z reguły występuje też jako inicjator poszczególnych procesów integracyjnych.

4. U podstaw każdego ugrupowania integracyjnego leży wyznawanie przez wszystkich jego członków *wspólnych wartości* i chęć budowania *wspólnej tożsamości* na podstawie tych wartości. Jaskrawo obrazuje istotę ugrupowania integracyjnego znana rosyjska badaczka Olga Butorina: „jak wskazuje doświadczenie światowe, regionalna integracja bazuje na uświadomieniu sobie przez jej uczestników wspólnoty ich przyszłych losów historycznych”⁴.

Wydaje się, że Ukraina już dawno określiła dla siebie z kim chce budować swoje „przyszłe losy historyczne”. Model liberalno-demokratyczny oraz wartości cywilizacyjne Europy wydawały się atrakcyjne nie tylko dla krajów EŚW, które przystąpiły do UE, lecz też zostały uznane za immanentne dla państwa ukraińskiego.

Ze względu na powyższe, możemy mówić o tym, że procesy integracyjne na obszarze euroazjatyckim wciąż znajdują się w stanie załążkowym, a sposób ich zapoczątkowania niesie w sobie zagrożenie samozniszczenia. Przecież wszystkie procesy integracyjne mają wychodzić „od dołu”, to znaczy powinny być inicjowane przez uczestników z powodu gwałtowej potrzeby poradzenia sobie z takimi lub innymi dylematami o regionalnym bądź subregionalnym charakterze. Narzucanie swojej wizji przez jednego z uczestników, niezależnie od jego zasobów i potencjału, grozi niską zdolnością konkurencyjną ugrupowania integracyjnego w skali regionalnej i światowej.

Wśród zagrożeń dla euroazjatyckiej przestrzeni polityczno-gospodarczej oraz bezpieczeństwa należy wymienić jej mozaikowość, fragmentaryczność i niewyraźność. Ponadto poszczególne elementy przestrzeni rywalizują ze sobą. Występują w niej: silne tendencje odśrodkowe; brak reform strukturalnych; zniszczenie

³ W. Putin, *Nowy integracyjny projekt dla Ewrazji – majbutne, jake narodżujetsja sogodni*, „Izwestija”, 3 X 2011.

⁴ O. Batorina, *Ponjatije regionalnoj integracji: nowyje podhody*, 10 IV 2006, http://polit.ru/article/2006/04/10/butorina/#_ednref1 (5 IX 2012).

infrastruktury; wysoki poziom korupcji i przestępczości zorganizowanej; niezwykła ruchliwość przestrzeni, co implikuje ewentualną migrację niektórych uczestników do innych systemów regionalnych; oparcie składnika bezpieczeństwa na zasadzie paternalizmu; położenie akcentu na „twarde bezpieczeństwo” i właściwe mu zagrożenia; uznanie polityczno-wojskowych zasobów za podstawowe środki oddziaływania.

Tak więc integracja Ukrainy w ramach postradzieckiej przestrzeni integracyjnej, mająca na celu osiągnięcie gwarancji bezpieczeństwa narodowego, modernizację gospodarki i podwyższenie jej konkurencyjności, a co najważniejsze, kształtowanie wspólnej przyszłości oraz wspólnej tożsamości, nie wygląda na celową⁵. Niemniej ignorowanie procesów integracyjnych na obszarze, którego składnikiem jest Ukraina, byłoby krótkowzroczne i błędne ze względu na specyfikę jej położenia geopolitycznego i przesunięcie biegunów siłowych na obszarze euroazjatyckim.

Zagrożenia bieżącej sytuacji dla Ukrainy

1. W warunkach, kiedy we współczesnym świecie, z jednej strony uległy osłabieniu międzynarodowe systemy bezpieczeństwa, z innej aktywnie kształtują się nowe układy międzynarodowego współdziałania, Ukraina, która należy do kilku obszarów regionalnych, cechujących się różnym stopniem strukturyzacji wewnętrznej i dynamiką rozwoju – europejskiego i euroazjatyckiego – nie jest aktywnym podmiotem żadnego z nich. Wywiera ona znaczący wpływ na ich rozwój, jest elementem formującym system, lecz **sama nie korzysta z gwarancji bezpieczeństwa, rozciągających się na elementy tych obszarów**. Ukraina znajduje się na peryferiach międzysystemowych, w wyniku czego odczuwa deficyt bezpieczeństwa i permanentnie znajduje się w procesie poszukiwania zarówno gwarancji własnego bezpieczeństwa, jak i swojej pozycji w zakresie rozwoju regionalnych systemów stosunków międzynarodowych i bezpieczeństwa, na których skrzyżowaniu właśnie się znajduje. Głównym zagrożeniem strategicznym

⁵ Jeśli chodzi o oceny ilościowe celowości udziału Ukrainy w europejskich/euroazjatyckich projektach integracyjnych, można przytoczyć wyniki badań Instytutu Badań Gospodarczych i Konsultacji Politycznych (Ukraina) oraz Niemieckiej Grupy Doradczej z 2011 r., zgodnie z którymi przystąpienie Ukrainy do Unii Celnej Rosji, Białorusi i Kazachstanu spowoduje obniżenie poziomu dobrobytu na Ukrainie o 0,5% w perspektywie średnioterminowej i o 3,7% w długoterminowej. Z innej strony, zwykła Strefa Wolnego Handlu (SWH) z UE spowoduje podwyższenie poziomu dobrobytu o 1,3% w perspektywie średnioterminowej i o 4,6% w długoterminowej. Jednocześnie głęboka i szeroka SWH może podwyższyć dobrobyt o 4,3% w perspektywie średnioterminowej i o znaczące 11,8% w długoterminowej; Źródło: Instytut Ekonomicznych dosłidzeń ta politycznych konsultacji, http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2011/PP_05_2011_ukr.pdf (7 X 2012).

dla Ukrainy pozostaje niebezpieczeństwo jej marginalizacji między obszarami, których kluczowe siły będą wywierać na nią odczuwalną presję.

Niewłączenie Ukrainy do żadnego z ugrupowań integracyjnych nie sprzyja ani jej bezpiecznemu istnieniu w danym środowisku bezpieczeństwa, ani nie pobudza innowacyjności jej gospodarki oraz stabilnych procesów społecznych. Ukraina nie posiada przewag wyjściowych i mocnych podstaw do wzmocnienia własnych pozycji przywódczych oraz własnego potencjału politycznego w hierarchii procesów integracyjnych.

Ogólnie rzecz biorąc, cały obszar Europy Wschodniej (czy też: *nowej Europy Wschodniej*) jest przedmiotem rywalizacji nie tylko europejskich, ale i pozaeuropejskich ośrodków siły (np. USA), ponieważ ma on duży potencjał geopolityczny i strategiczny. A więc Ukraina, jak też Mołdawia i Białoruś, pozostają strefą nieokreśloności albo polem asymetrycznej konkurencji sąsiednich wobec nich ośrodków siły.

W takim krajobrazie strategicznym, jak słusznie zauważa M. Emerson, kiedy żaden z sześciu partnerów wschodnich (uczestników „Partnerstwa Wschodniego”) nie ma wyraźnej perspektywy ani w kontekście członkostwa w UE, ani w NATO, rosyjska obecność strategiczna utrzymuje się lub wzmacnia w całym regionie, a wszystkie kraje w takiej lub innej mierze poszukują politycznej „europeizacji”⁶.

2. W kontekście powyższego ryzyka **dla Ukrainy ważne jest, by nie zostać (czy też nie pozostawać) w trójkącie UE–Ukraina–Rosja płaszczyzną określonych gier geopolitycznych** dwóch jej partnerów, czy też, co gorsza, ofiarą ich politycznego i gospodarczego kompromisu. Na przestrzeni ostatnich lat Ukraina faktycznie występuje w charakterze mechanizmu nacisku jednej strony na drugą, wykorzystywanego przez nie w trakcie negocjacji w kluczowych dla nich kwestiach współpracy politycznej oraz gospodarczej.

W tej sytuacji „przychylność” którejkolwiek ze stron oraz oferty udziału w takich lub innych projektach mogą wprowadzać w błąd i w gruncie rzeczy nie oferować potrzebnych Ukrainie korzyści. Tego rodzaju propozycje są z reguły formą tworzenia przeciwwagi dla projektów innej strony, czy też po prostu oponenta. Takie ryzyko istnieje w przypadku, gdy u podstaw stosunków UE i Rosji będzie tkwiła rywalizacja⁷.

3. W Europie i w szczególności **w UE brak jest czytelnej strategicznej wizji miejsca Rosji w Europie**, jak również brak jest uświadomienia swego miejsca

⁶ M. Emerson, *Do we detect some neo-Finlandisation in the Eastern neighbourhood?*, CEPS European Neighbourhood Watch, Issue 49, 28 V 2009, <http://www.ceps.eu/system/files/old/NW/NWatch49.pdf> (23 IX 2012).

⁷ A. Malgin, *Politika ES w otnoszenii ewropejskih stran SNG*, [w:] *Ewropejskij sojuz i ewropejskije strany SNG*, pod red. W. Grabowski, M. Narinskij, A. Malgin, Moskwa 2002, s. 70.

przez samą Rosję. Wyraźnie artykułuje się tylko brak zamiaru FR przystępowania do Unii. To z kolei komplikuje możliwość określenia przez Ukrainę swojego miejsca, roli oraz możliwość wyrażnej dyferencjacji rzeczywistych celów i intencji obu ośrodków siły.

4. W warunkach obecnego pogłębiającego się kryzysu finansowo-gospodarczego, **Unia Europejska skupi się na procesach wewnętrznych** kosztem zewnątrzpolitycznego projektowania. Oznacza to potrzebę czynnej postawy Ukrainy, która mogłaby sama zaproponować własne projekty integracyjne w tej lub innej dziedzinie funkcjonowania Unii, nie oczekując na zaproponowanie przez tą ostatnią jednostronnych programów.

Wymienione czynniki ryzyka przywracają na porządek dzienny kwestię wyboru modelu zapewnienia bezpieczeństwa dla Ukrainy. Tym bardziej, iż wybrane wcześniej instrumenty okazały się nieskuteczne. Wątpliwe, aby w ciągu najbliższych dziesięciu lat Ukraina osiągnęła kryteria członkostwa w UE oraz zademonstrowała wyraźną chęć przystąpienia do niej. Branie pod uwagę Rosji jako gwaranta bezpieczeństwa Ukrainy wydaje się wątpliwe ze względu na asymetryczny charakter wzajemnych stosunków. FR ma wyraźne ambicje polityczne, ale nie ma zasobów oraz zdolności zaproponowania partnerskiego, kooperacyjnego schematu stosunków, który nadawałby Ukrainie odpowiednie gwarancje. Projekty integracyjne na obszarze Wspólnoty Niepodległych Państw najwyraźniej na danym etapie nie są w stanie zagwarantować jej bezpieczeństwa.

Zatem czynniki bezpieczeństwa, obok potrzeb gospodarczych, dyktują potrzebę poszukiwania takiego miejsca Ukrainy pomiędzy dwoma obszarami i ugrupowaniami integracyjnymi, które zapewniłoby jej stabilną perspektywę wzrostu politycznego i gospodarczego na bazie wspólnych wartości i interesów, oraz możliwość wzmacniania własnego potencjału przywódczego w regionie.

Model dla Ukrainy. Wnioski i rekomendacje

Ukraina nie ma alternatywy dla eurointegracji. Postulat ten wynika z istoty cywilizacyjnej tego państwa. Cieszy się on ogólnym uznaniem w społeczeństwie i w kręgach politycznych. Został również ogłoszony priorytetem strategicznym polityki zagranicznej, a więc jest nieodwracalny.

Jednakże integracja nigdy nie była celem samym w sobie. Dla jakichkolwiek uczestników ugrupowań integracyjnych udział w niej był i pozostaje środkiem do osiągnięcia własnych celów, takich jak m.in. modernizacja gospodarki, usprawnienie rozwoju socjalnego, zapewnienie własnego bezpieczeństwa narodowego. Pod „eurointegracją” nie należy rozumieć samego faktu przystąpienia do UE. Integracja europejska to również zwiększenie obecności Ukrainy w europejskiej

przestrzeni politycznej, gospodarczej, kulturalnej, czy też w sferze bezpieczeństwa, poprzez szereg mechanizmów, wśród których jest EPS, jak i PW, zaproponowane przez UE. Nie powinny być one ignorowane przez Ukrainę, lecz służyć wzmocnieniu jej potencjału eurointegracyjnego, oraz dodatkowo powinny być wzbogacone przez własne, ukraińskie inicjatywy i projekty.

Wszystkie inne wektory w zakresie polityki zagranicznej, w tym udział w euroazjatyckich projektach integracyjnych, występują jedynie w charakterze instrumentów wzmacniających postępy Ukrainy w procesie eurointegracyjnym.

W tym sensie trzeba rozumieć znaczenie Rosji dla Europy i UE w szczególności, jak również ich współzależność, w dziedzinie strategicznej, energetycznej i gospodarczej. **Niewątpliwie te dwa podmioty są istotnymi strategicznymi partnerami.** I nie warto wykluczać przeniesienia dialogu politycznego między nimi na nowy poziom instytucjonalny, w sytuacji, gdy Unia stanie się rzeczywistością. Wtedy, zgodnie ze słowami rosyjskiego prezydenta, właśnie on wystąpi w charakterze strony w dialogu z UE.

Rosja będzie zwiększać swój potencjał geopolityczny i gospodarczy na przestrzeni europejskiej i równolegle będzie eksperymentować w kwestii jak szerokie pole do dominacji geopolitycznej pozwoli jej mieć Europa i na jakie miejsce Moskwy w nowej hierarchii porządku światowego ona się zgodzi. W tym celu FR będzie „uruchamiać” powody-bodźce. Jednym z nich jest już projekt Umowy o bezpieczeństwie europejskim⁸.

W tym kontekście zadaniem dla Ukrainy jest ukształtowanie relacji dwustronnych Ukraina-UE na takim poziomie, który przewidywałby konkretne mechanizmy wpływania na proces podejmowania decyzji w kwestiach ważnych dla krajów regionu. Tylko w takim przypadku stanie się możliwe zabezpieczenie interesów wszystkich uczestników bez poświęcenia interesów jednego z nich. Kijów powinien działać na rzecz zbliżenia pozycji dwóch ośrodków siły, wywierających na nią wpływ, i na tym polega jej funkcja jako ośrodka komunikacji. Ukraina ma przewyciężyć istniejące stereotypy dotyczące dychotomii Wschód-Zachód i **postrzegać relacje z Rosją jako potencjał dla własnej eurointegracji.** Powinna też uwzględnić i nie dopuszczać do przekształcenia stosunków dwustronnych z FR w przedmiot spekulacji wewnątrzpolitycznych.

Ukraina będzie musiała uświadomić sobie i budować relacje z oboma ośrodkami siły w ramach idei współzależności. Musi znaleźć magnesy przyciągania

⁸ Ogłoszony w listopadzie 2009 r. Otrzymał powściągliwie-negatywną opinię państw europejskich i obecnie nie jest aktywnie dyskutowany. Jednocześnie umożliwił „wysondowanie” opinii krajów europejskich na temat przekonfigurowania ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa według rosyjskiego scenariusza.

dla obu ośrodków siły. Ukraina ma zostać elementem strukturalnym, nieodłącznym składnikiem tej współzależności, aktywnym podmiotem w układzie relacji między nimi. Ukraina ma zaproponować własny projekt geopolityczny, w przypadku realizacji którego mogłaby ona odegrać konstruktywną rolę integrującą, adekwatną do jej potencjału oraz pozycji geopolitycznej.

Zatem państwo ukraińskie powinno dążyć ku wyrównaniu relacji z Rosją w kierunku zmniejszenia ich asymetrii, celem znalezienia obopólnie korzystnych modeli współpracy. Poprawa stosunków z FR jest dla Ukrainy zarówno gwarancją własnego bezpieczeństwa, jak i podwyższenia swej roli i statusu w hierarchii przestrzeni europejskiej, jak również daje możliwość oddziaływania na jej rozwój.

Ukraina ma szereg wspólnych priorytetów rozwoju zarówno z UE, jak i z Rosją. Są to w pierwszej kolejności energetyka i bezpieczeństwo. Nie należy zapominać, iż właśnie względami bezpieczeństwa była uwarunkowana EPS. W dziedzinie bezpieczeństwa Ukraina jest akurat dość skutecznym graczem, mającym za sobą konkretne doświadczenia i potężny potencjał, i to właśnie w sferze miękkiego bezpieczeństwa, które jest teraz najbardziej istotne dla UE. Kijów może zaoferować swoje usługi w charakterze mediatora, pośrednika w rozwiązywaniu konfliktów, oraz w tak newralgicznych dla Europy kwestiach, jak zwalczanie terroryzmu i nielegalnej migracji, bezpieczeństwo granic, zapewnienie bezpieczeństwa dostaw energetycznych itp.

Ponieważ UE aktywnie rozbudowuje przestrzeń geoeconomiczną o odpowiedniej infrastrukturze, angażując do niej kraje trzecie, Ukraina może opracować szereg interesujących projektów dla regionu Morza Czarnego, które zawsze stanowiło przedmiot strategicznego i gospodarczego zainteresowania Unii. Bolesne kwestie konfliktów przygranicznych właściwych regionowi, problemy nielegalnej migracji oraz ekologii, potrzebują wielostronnego zaangażowania. Region ma ważne znaczenie dla przesyłu surowców energetycznych oraz wzrastającą rolę w zakresie spożycia energii. Zresztą dla Unii region Morza Czarnego jest pomostem do krajów Zakaukazia.

Na dzisiaj Ukraina potrzebuje czytelnej strategii sektorowej w procesie integracji europejskiej, która miałaby na celu zwiększenie obecności tego kraju we wszystkich sferach funkcjonowania Unii, w celu podwyższenia jej wartości dodanej. Taka strategia powinna służyć wzmocnieniu roli Kijowa jako lidera regionalnego oraz stworzeniu możliwości rozszerzenia na arenie międzynarodowej pola manewru w zakresie polityki zagranicznej.

S u m m a r y

Ukraine in the European and Eurasian integration process

In the geopolitical sense, Ukraine is situated between the two centres of power – the EU and Russia, both of which exert considerable influence over it. For Ukraine it may mean that on the one hand it will be a subject of competition between Brussels and Moscow, and on the other hand, it will be able to take advantage of the situation to achieve its own pragmatic goals. As a consequence, Kiev should act in favour of rapprochement of the two centers of power – the EU and Russia, both of which exert influence over Ukraine. Therein lies Kiev's role of a bridge between the above mentioned centres of power. Ukraine needs to overcome the existing stereotypes concerning differences between the East and the West and to perceive relations with Russia in terms of potential for its own integration into the EU. It should also both take into consideration and prevent from transforming bilateral relations with Russia into the subject of domestic political games.